

การประเมินผล
โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ
การผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
ปี 2566

กรมส่งเสริมการเกษตร
กันยายน 2567

การประเมินผล
โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
(ศพก.)
ปี 2566

โดย

กลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร
กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร
กรมส่งเสริมการเกษตร

คำนำ

การประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ฉบับนี้ เป็นการประเมินผลสำเร็จและผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานโครงการฯ รวมทั้งข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานปี 2566 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการดำเนินงานที่ผ่านมา และใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานโครงการให้มีความเหมาะสม และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร ทั้งในระดับเขต จังหวัด และอำเภอ ตลอดจนเกษตรกรผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้การดำเนินงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี กรมส่งเสริมการเกษตรหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการประเมินผลโครงการ ศพก. ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบุคคลที่สนใจ เพื่อพัฒนาเกษตรกรไทยให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาตนเองในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร

กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 สาระสำคัญของโครงการ	1
1.1 ความเป็นมาโครงการ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 เป้าหมายและงบประมาณโครงการ	2
1.4 วิธีการดำเนินงาน	2
1.5 ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด	7
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 หน่วยงานรับผิดชอบ	8
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล	9
2.1 ความสำคัญของการประเมินผล	9
2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	10
2.3 ขอบเขตการประเมินผล	10
2.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2.5 วิธีการประเมินผล	11
2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะ	12
บทที่ 3 สภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายการประเมินผล	13
3.1 สภาพทั่วไปของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)	13
3.2 สภาพทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย	15
3.3 การถือครองที่ดินและระบบชลประทานในพื้นที่ภาคการเกษตร	16
3.4 การเป็น Smart Farmer	16
3.5 การเป็นสมาชิกแปลงใหญ่	17
บทที่ 4 ผลการประเมิน	19
4.1 ปัจจัยนำเข้า	19
4.2 กิจกรรม	21
4.3 ผลผลิต	22
4.4 ผลลัพธ์	23

บทที่ 1

สาระสำคัญของโครงการ

1.1 ความเป็นมาโครงการ

ในปี พ.ศ. 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีนโยบายที่ต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร คู่มือเกษตรกร และช่วยแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรต่างๆ ในพื้นที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตรในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในระดับชุมชน อำเภอละ 1 ศูนย์ รวม 882 ศูนย์ การคัดเลือกศูนย์เรียนรู้ใช้หลักการวิเคราะห์พื้นที่เศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning) ซึ่งมีการจำแนกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และไม่เหมาะสม ร่วมกับความต้องการของเกษตรกร จึงมีประเด็นการเรียนรู้ทั้งจากการพัฒนา และการปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามหลักของ Zoning เพื่อเป็นแหล่งศึกษา และเรียนรู้ของเกษตรกร และประชาชนที่สนใจในด้านการเกษตร จากสถานที่จริง เรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ทำอาชีพการเกษตรและประสบความสำเร็จ สามารถลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การปรับปรุงบำรุงดิน พร้อมทั้งการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปสู่กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักคิด “เกษตรกรพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเอง จึงจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน”

การดำเนินงานที่ผ่านมา ศพก.ได้ดำเนินงานตามหลักคิดเกษตรกรสอนเกษตรกรด้วยกันเอง ดังนั้น ศพก. จึงเป็นศูนย์ของเกษตรกรและชุมชนในระดับอำเภอ มีการดำเนินงานที่สำคัญคือ 1) การพัฒนาศักยภาพของ ศพก. ให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การให้บริการต่างๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและชุมชน และ 3) การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ในพื้นที่ โดยมี ศพก. เป็นหลักในการดำเนินงาน ร่วมกับศูนย์เครือข่าย ศพก. อื่นๆ ที่เป็นจุดเรียนรู้เฉพาะทาง เช่น ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ผล ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง ศูนย์เรียนรู้ด้านปศุสัตว์ ศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ร่วมเป็นเครือข่ายในการเสริมหนุนกระบวนการเรียนรู้ให้สมบูรณ์และครอบคลุมหลากหลายสาขาทางการเกษตร และตรงกับความต้องการของเกษตรกรในชุมชน ซึ่งภาคราชการจะต้องเข้าไปร่วมดำเนินการในลักษณะการขับเคลื่อนและสนับสนุนให้ ศพก. สามารถปฏิบัติงานได้และมีความเข้มแข็ง รวมถึงการประสานเชื่อมโยงภาครัฐ เอกชน และชุมชนตามแนวทางประชารัฐ

การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. จึงต้องมีการพัฒนา และสนับสนุนการดำเนินงานทั้งศูนย์หลัก และศูนย์เครือข่าย ให้มีความพร้อมในการดำเนินงาน สามารถให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรได้อย่างแท้จริง มีการประสานงานกันระหว่าง ศพก. เป็นเครือข่ายการทำงาน ทั้งในระดับจังหวัด เขต และประเทศ รวมทั้งให้มีการบูรณาการและเป็นเอกภาพในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ร่วมกัน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่

1.2.2 เพื่อเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

1.3 เป้าหมายและงบประมาณของโครงการ

1.3.1 เป้าหมายดำเนินการ พื้นที่ 77 จังหวัด 882 อำเภอ ประกอบด้วย

1) ศูนย์หลัก ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอละ 1 ศูนย์ รวม 882 ศูนย์

2) ศูนย์เครือข่าย จำนวน 3,528 ศูนย์ ประกอบด้วย

2.1) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) อำเภอละ 1 ศูนย์ จำนวน 882 ศูนย์

2.2) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) อำเภอละ 1 ศูนย์ จำนวน 882 ศูนย์

2.3) ศูนย์เครือข่ายอื่นๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้ด้านบัญชี ศูนย์เรียนรู้ด้านปศุสัตว์ ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เครือข่ายเฉพาะด้านต่างๆ อำเภอละ 2 ศูนย์ จำนวน 1,764 ศูนย์

3) เกษตรกรในพื้นที่ 882 อำเภอ ทั่วประเทศ

1.3.2 งบประมาณดำเนินการ

- กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร จำนวน 49,675,000 บาท

- กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย จำนวน 38,637,400 บาท

รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 88,312,400 บาท

1.4 วิธีการดำเนินงาน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 การดำเนินงานของ ศพก. ประกอบด้วย 6 กิจกรรมหลัก ดังนี้

1.4.1 พัฒนาศักยภาพของ ศพก. และศูนย์เครือข่าย เพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน และเป็นสถานที่ให้บริการข่าวสารและบริการด้านการเกษตร โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา ดังนี้

เป้าหมายหลัก คือ มุ่งเน้นพัฒนา ศพก. ให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและได้รับ การรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย

เป้าหมายรอง คือ สนับสนุน และพัฒนา ศพก. ที่มีศักยภาพและความพร้อม ได้แก่

1. การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมไปใช้ในการดำเนินงาน และเรียนรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมถึงการเรียนรู้จากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center)
2. การต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. การขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model)

ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนา ศพก. หลัก และศูนย์เครือข่ายอื่นๆ (ยกเว้น ศจช. และ ศตปช.) ดังนี้

1.4.1.1 พัฒนา ศพก. ดำเนินการใน ศพก.หลัก ทุกแห่ง (จำนวน 882 ศูนย์) ให้มีความพร้อม ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน เป็นสถานที่ให้บริการข่าวสาร บริการด้านการเกษตร รวมทั้ง เป็นสถานที่รับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกรในชุมชน โดยการปรับปรุงฐานเรียนรู้ แปลงเรียนรู้ หลักสูตรเรียนรู้อ องค์ความรู้ และข้อมูลประจำศูนย์ ฯลฯ ดำเนินการโดยเกษตรกรต้นแบบ คณะกรรมการ ศพก. และสำนักงาน เกษตรอำเภอ ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของ ศพก. จัดทำแผนและแนวทางการพัฒนา ศพก. ประกอบด้วย

1) วิเคราะห์ศักยภาพ ศพก. เพื่อจัดทำแผนและแนวทางการพัฒนาโดยคณะกรรมการ ศพก. ร่วมกับเกษตรกรอำเภอ ประกอบด้วย

1.1) แผนปฏิบัติการบูรณาการของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตร ระดับจังหวัด (แผนคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

1.2) แผนปฏิบัติการบูรณาการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (แผน ราย ศพก.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

1.3) แผนการอบรมเกษตรกรของ ศพก./ ศูนย์เครือข่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566

2) กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร จัดทำ แผนการเรียนรู้ของเกษตรกรที่จะเข้ามาเรียนรู้ที่ ศพก. หรือศูนย์เครือข่าย ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนา และความต้องการของชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดล เศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) และความรู้ เทคโนโลยีจากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center) มาถ่ายทอดสู่เกษตรกรตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นประเด็นหลักในการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต) ประกอบด้วย หลักสูตรหลัก หลักสูตรบังคับ และหลักสูตรเสริม ดังนี้

2.1) หลักสูตรหลัก ได้แก่ Zoning การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การพัฒนา คุณภาพผลผลิต/การจัดทำมาตรฐานการผลิต การจัดการด้านการตลาด การแปรรูป/การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช ความรู้ด้านการเกษตรทั่วไป เช่น ทางเลือกในการผลิตตามความต้องการ ของชุมชน การผลิตตามกิจกรรมแปลงใหญ่ เป็นต้น

2.2) หลักสูตรบังคับ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน และการจัดทำบัญชีครัวเรือน

2.3) หลักสูตรเสริม เช่น การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า องค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน แผนธุรกิจ อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน

3) พัฒนาฐานเรียนรู้ เพื่อให้เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี จุดสาธิตของศูนย์เรียนรู้ฯ ที่สอดคล้องและสนับสนุนกับหลักสูตรการเรียนรู้ โดยให้มือเครื่องความรู้ของฐานการเรียนรู้ นั้น ๆ ประจำไว้ที่ฐานเรียนรู้ด้วย เพื่อให้ผู้สนใจสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ สามารถประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุนการพัฒนาฐานเรียนรู้ตามบทบาทของแต่ละหน่วยงาน

4) พัฒนาแปลงเรียนรู้ มีการปรับปรุงและพัฒนาแปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ เพื่อให้มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจัดทำป้ายแปลงเรียนรู้ให้เห็นได้ชัดเจน

5) พัฒนาพื้นที่บริเวณ ศพก. จัดทำ/ปรับปรุง ข้อมูลประจำศูนย์ฯ สิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความพร้อมในการให้บริการด้านการเกษตร โดยสำนักงานเกษตรอำเภอ เกษตรกรต้นแบบ และเจ้าของศูนย์เครือข่าย ประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุนการพัฒนา ศพก.

6) เชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่าง ศพก. และศูนย์เครือข่าย เพื่อให้มีการเสริมหนุนระหว่าง ศพก. กับศูนย์เครือข่าย ในการถ่ายทอดความรู้และการให้บริการด้านการเกษตรของชุมชน ทั้งนี้ ต้องมี “แผนที่ แสดงที่ตั้ง ศพก. และศูนย์เครือข่าย พร้อมเทคโนโลยีเด่นแต่ละศูนย์” ติดตั้งใน ศพก.หลัก

1.4.1.2 พัฒนาศูนย์เครือข่ายอื่นๆ (ยกเว้น ศจช. และ ศดปช.) ให้มีความพร้อมในการเสริมหนุนและเชื่อมโยงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ดำเนินการโดย เกษตรกรต้นแบบ คณะกรรมการ ศพก. และสำนักงานเกษตรอำเภอ ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของศูนย์เครือข่าย (ยกเว้น ศจช. และ ศดปช.) เพื่อพัฒนาให้มีความพร้อมในการเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรด้านต่าง ๆ โดยการจัดทำแผนและแนวทางการพัฒนาศูนย์เครือข่ายพร้อมทั้งเสนอให้คณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัดทราบด้วย และดำเนินการพัฒนาศูนย์เครือข่ายตามแผน อำเภอละ 2 ศูนย์ โดยมีกรอบการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

1) เป็นศูนย์เครือข่ายที่มีการทำงานเชื่อมโยงกับ ศพก. มาอย่างต่อเนื่อง และมีการบันทึกข้อมูลในระบบรายงาน ศพก.

2) เป็นศูนย์เครือข่ายที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ

3) เป็นศูนย์เครือข่ายที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาศูนย์เครือข่ายศพก.

จากกรมส่งเสริมการเกษตรในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

4) ในการพิจารณาคัดเลือกศูนย์เครือข่าย ขอให้เป็นมติคณะกรรมการ ศพก. และปรากฏในรายงานการประชุมคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ ด้วย

5) กรณีนอกเหนือจากเกณฑ์การพิจารณา 4 ข้อดังกล่าว ขอให้ใช้มติคณะกรรมการ ศพก.ระดับอำเภอ และปรากฏในรายงานการประชุมคณะกรรมการ ศพก. ด้วย

1.4.2 พัฒนาเกษตรกร ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ดังนี้

1.4.2.1 พัฒนาประธานศูนย์เครือข่าย จำนวน 8,820 ราย (อำเภอละ 10 ราย) ทั่วประเทศ โดยสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ร่วมกันวิเคราะห์ กำหนดประเด็นการพัฒนาประธานศูนย์เครือข่าย 1 ครั้ง เพื่อพัฒนาศักยภาพของประธานศูนย์เครือข่าย ในประเด็น การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตรในพื้นที่ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ หรือ ในประเด็นอื่น ๆตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ตลอดจนการเชื่อมโยงการถ่ายทอดความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม การเกษตร จากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center) มาถ่ายทอดสู่เกษตรกรตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

1.4.2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ จำนวน 26,460 ราย (อำเภอละ 30 ราย) ทั่วประเทศ ดำเนินการ ดังนี้

1) สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และคณะกรรมการ ศพก./ศูนย์เครือข่าย ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตพืชในพื้นที่และเลือกพืชที่ได้รับความสนใจหรือพืชเศรษฐกิจหลักของพื้นที่นั้น 1 ชนิด หรือประเด็นการเกษตรที่ต้องการพัฒนาของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อกำหนดการจัดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติให้กับเกษตรกรผู้นำตามหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่กำหนด เน้นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิตตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

2) สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ร่วมกันจัดกระบวนการเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร ให้กับเกษตรกรผู้นำ เกษตรกรรายใหม่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ หรือเกษตรกรที่เตรียมเพื่อจะเข้าเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ จำนวน 30 ราย/อำเภอ **เพื่อบ่มเพาะเกษตรกรไปสู่การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่** ซึ่งกำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 2 ครั้ง ณ ศพก. หรือ ศูนย์เครือข่าย และให้มีการศึกษาดูงาน จำนวน 1 ครั้ง ณ สถานที่ที่มีองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสมหรือประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) หรือประเด็นเนื้อหาวิชาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่อบรม ตามมติของที่คณะกรรมการ ศพก. ที่ร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสม โดยเกษตรกรที่ร่วมกิจกรรมทั้ง 3 ครั้ง ควรเป็นเกษตรกรรายเดียวกัน ทั้งนี้ การจัดกระบวนการเรียนรู้สามารถบูรณาการโครงการจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกรมส่งเสริมการเกษตร เข้ามาสนับสนุนการดำเนินการได้ ตลอดจนการเชื่อมโยงการถ่ายทอดความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม

การเกษตร จากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center) มาถ่ายทอดสู่เกษตรกรตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

1.4.3 สนับสนุนการให้บริการของ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1.4.3.1 การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่ (Field Day)

ทั่วประเทศทั้ง 77 จังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ 1 จุด ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมงานต้องมาจากทุกอำเภอ อย่างน้อยอำเภอละ 30 ราย มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1) สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ หน่วยงานภาคีเครือข่ายและคณะกรรมการ ศพก./ศูนย์เครือข่าย ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรในพื้นที่ พิจารณาคัดเลือกชนิดพืช/สถานการณ์การเกษตรที่สำคัญ หรือประเด็นเร่งด่วนมากำหนดเป็นเป้าหมายหลักในการนำเสนอการจัดงาน Field Day เพื่อวางแผนและกำหนดประเด็นการจัดงาน

2) สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ หน่วยงานภาคีเครือข่ายและคณะกรรมการ ศพก./ศูนย์เครือข่าย ร่วมกันจัดงานให้สอดคล้องกับชนิดพืชหลัก/ประเด็นหลักที่ได้กำหนดไว้โดยสามารถใช้สถานที่จัดงาน ณ ศพก./ ศูนย์เครือข่าย ศพก./ แปลงใหญ่/ สถาบันการศึกษาในพื้นที่/ ศูนย์ AIC/ หน่วยงานวิชาการ/ ภาคเอกชน หรือสถานที่อื่นๆ ที่มีความเหมาะสม มีเทคโนโลยี นวัตกรรมเกษตรหรือมีองค์ความรู้ด้านการตลาด หรือ BCG Economy Model ที่สามารถเป็นสถานที่จัดกิจกรรม และมีจุดเรียนรู้/การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้เกษตรกรได้ ซึ่งกิจกรรมในงานควรประกอบด้วย

2.1) กิจกรรมหลัก ได้แก่ จุดเรียนรู้/สถานีเรียนรู้ต่างๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับเป้าหมายและประเด็นการถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.2) กิจกรรมรอง ได้แก่ การนำเสนอนิทรรศการความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมหรือ BCG Economy Model ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติ หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ จากหน่วยงานร่วมบูรณาการ ศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center) สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการให้บริการด้านการเกษตรของหน่วยงานต่างๆ

2.3) กิจกรรมเสริม เช่น การแสดงและจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน ฯลฯ

1.4.3.2 **ประกวด ศพก. ดีเด่น** จัดให้มีการประกวด ศพก. ดีเด่น ในทุกระดับ (ระดับจังหวัด เขต และประเทศ) โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.4.4 บริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน

1.4.4.1 ประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ทุกระดับ (ประเทศ เขต จังหวัด และอำเภอ)

1.4.4.2 พัฒนาประธาน ศพก. เพื่อเตรียมความพร้อมผู้ประกอบการด้านเกษตร

1.4.4.3 ส่งเสริมการพัฒนาแปลงต้นแบบ ศพก. ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.4.4 การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ศพก.

1.4.5 ติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ศพก.

มีการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ศพก. ทุกระดับ (ส่วนกลาง เขต จังหวัด)

1.4.6 พัฒนาศูนย์เครือข่าย (ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)) โดยพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศจช. และ ศดปช. ให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกับ ศพก. ประกอบด้วย

1.4.6.1 พัฒนาศักยภาพการดำเนินงานและการให้บริการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)

1.4.6.2 บริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)

1.4.6.3 พัฒนาศูนย์เครือข่ายและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการจัดการดินและปุ๋ย

1.4.6.4 พัฒนาศักยภาพการให้บริการคลินิกพืชสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย

1.4.6.5 ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการพัฒนาศูนย์เครือข่าย

1.5 ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

1.5.1 ผลผลิต (Output)

- 1) เกษตรกรผู้นำ จำนวน 26,460 ราย ได้รับการถ่ายทอดความรู้จาก ศพก.
- 2) ศพก. หลัก จำนวน 882 ศูนย์ ได้รับการพัฒนา
- 3) ศูนย์เครือข่าย จำนวน 3,528 ศูนย์ ได้รับการพัฒนา (ศดปช. 882 ศูนย์, ศจช. 882 ศูนย์) และศูนย์เครือข่ายอื่นๆ 1,764 ศูนย์)

1.5.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

- 1) เกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จาก ศพก. สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้
- 2) เกษตรกรที่ได้รับความรู้จาก ศพก. มีรายได้เพิ่มขึ้น

1.5.3 ตัวชี้วัด

- **เชิงปริมาณ**

1) ศพก. จำนวน 882 ศูนย์ ได้รับการพัฒนา

2) เกษตรกรผู้นำ จำนวน 26,460 ราย ได้รับการพัฒนา

- **เชิงคุณภาพ**

ร้อยละ 70 ของ ศพก. และศูนย์เครือข่าย มีความพร้อมในการให้บริการและเป็นจุดเรียนรู้ให้กับเกษตรกร

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ศพก. สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน และเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงาน
ของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ได้

1.7 หน่วยงานรับผิดชอบ

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

ปัจจุบันเกษตรกรประสบปัญหาในเรื่องต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรที่ค่อนข้างสูง มีโรคและแมลงรบกวน และพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ได้จึงมีปริมาณน้อยและคุณภาพต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดทุน มีหนี้สิน และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ประกอบกับรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยเน้นให้ศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 882 ศูนย์เป็นศูนย์หลักขึ้น ในปี พ.ศ. 2557 เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนที่เกิดจากปัญหาของชุมชน และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ และเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเกษตร โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการพัฒนา ศพก. ภายได้หลักคิด “เกษตรกรพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเอง จึงจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน” ดังนั้น ศพก. จึงเป็นศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกรและชุมชนในระดับอำเภอ มีการดำเนินงานที่สำคัญคือ 1) การพัฒนาศักยภาพของ ศพก. ให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การให้บริการต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและชุมชน และ 3) การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ในพื้นที่

ต่อมาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน ศพก. ให้สามารถให้บริการแก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง จึงได้ให้มีการขยายการดำเนินงานของ ศพก. ในรูปแบบของการจัดตั้งศูนย์เครือข่าย จำนวน 10 ศูนย์ต่อศูนย์หลัก 1 แห่ง เพื่อเป็นจุดเรียนรู้เฉพาะทางช่วยในการเสริมหนุนกระบวนการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ครอบคลุมหลากหลายสาขาทางการเกษตร และตรงกับความต้องการของเกษตรกรในชุมชน เช่น ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง ศูนย์เรียนรู้ด้านปศุสัตว์ ศูนย์เรียนรู้ด้านสหกรณ์ ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เป็นต้น โดยเน้นการกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งอำเภอ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการใช้บริการของเกษตรกร

จากการดำเนินงานโครงการ และมีการติดตามและประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง ด้วยเห็นว่าโครงการ ศพก. เป็นโครงการสำคัญตามแผนแม่บทประเด็น เศรษฐกิจฐานราก ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และไม่เสมอภาค โดยการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรรายบุคคลให้รายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เห็นผลจากการพัฒนา ศพก. มาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจน

ศูนย์เครือข่าย ซึ่งได้พัฒนาเพื่อยกระดับให้เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการทำงานกับศูนย์หลัก

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) / ประเมินผลการนำไปใช้ของเกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการจัดกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. / ประเมินผลสัมฤทธิ์ของเกษตรกรผู้นำที่เข้าร่วมการจัดกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก.

2.3 ขอบเขตการประเมินผล

2.3.1 พื้นที่เป้าหมาย : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 882 ศูนย์ (แห่ง) 77 จังหวัด

2.3.2 ประชากรเป้าหมาย : เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการจัดกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. ปี 2566

2.3.3 ระยะเวลาข้อมูลฯ : ข้อมูลโครงการฯ เดือนตุลาคม 2565 - กันยายน 2566

2.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

2.4.1 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หมายความว่า สถานที่ของเกษตรกรต้นแบบที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสมสำหรับชุมชน เป็นศูนย์กลางการบริการ แลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน

2.4.2 คณะกรรมการ ศพก. หมายความว่า คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตรระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัด และระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.4.3 ศูนย์หลัก/ศพก. หลัก หมายความว่า ศูนย์หรือจุดเรียนรู้ภายใต้โครงการ ศพก. เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร ด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมีเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ และ/หรือ มีผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์ซึ่งจะมีจำนวน 1 ศูนย์ต่อ 1 อำเภอ

2.4.4 ศูนย์เครือข่าย/ศพก. เครือข่าย หมายความว่า ศูนย์หรือจุดเรียนรู้ภายใต้โครงการ ศพก. เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร ด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์หลัก ในอำเภอ และเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งใน 1 ตำบล อาจมีได้มากกว่า 1 ศูนย์

2.4.5 คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ซึ่งมาจากประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับอำเภอของแต่ละจังหวัดและเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.4.6 คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับเขต ซึ่งมาจากประธานกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานครของแต่ละเขตของกรมส่งเสริมการเกษตร

2.4.7 คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับประเทศ ซึ่งมาจากประธานคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับเขต ของกรมส่งเสริมการเกษตร

2.4.8 เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม หมายความว่า เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการจัดการกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. ปี 2566 (อบรมเกษตรกร 30 ราย/ศพก.)

2.4.9 เกษตรกรทั่วไป หมายความว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตร และอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ ที่ ศพก. ตั้งอยู่ โดยไม่ได้เป็นสมาชิก และไม่เคยใช้บริการ ศพก.

2.4.10 งานวันถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่ (Field Day) หมายถึง งานที่จัดขึ้นจากการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและคณะกรรมการ ศพก. ร่วมกำหนดแผนการจัดงานให้สอดคล้องกับชนิดสินค้า ซึ่งจัดขึ้นที่ศูนย์หลัก ศูนย์เครือข่าย หรือสถานที่อื่นตามความเหมาะสม โดยจะประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก ได้แก่ สถานีเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมรอง ได้แก่ การให้บริการด้านการเกษตรของหน่วยงานต่าง ๆ นิทรรศการประกอบที่เกี่ยวข้อง และกิจกรรมเสริม เช่น การแสดงและจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน ฯลฯ

2.4.11 เกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer : SF หรือ Existing Smart Farmer : ESF) หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับการคัดกรองความสามารถ และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานครบทั้ง 6 ข้อ ได้แก่

- 1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
- 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
- 3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด
- 4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้า และความปลอดภัยของผู้บริโภค
- 5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม
- 6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

2.5 วิธีการประเมินผล

2.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีคำถามทั้งคำถามปลายปิด (Close – Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open – Ended Question) โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566

2.5.2 แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566 จำนวน 26,479 ราย จากเป้าหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. ปี 2566 จำนวนทั้งสิ้น 26,460 ราย (30 ราย/ศพก.)

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการรวบรวมจากเอกสารโครงการ รายงานผลการดำเนินงานต่างๆ และรายงานการประชุมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ความคิดเห็น และทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายการประเมิน

2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

2.6.1 ใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาส่งเสริม สนับสนุน หรือปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ

2.6.2 เพื่อให้โครงการมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์กับเกษตรกรต่อไป

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายการประเมินผล

3.1 สภาพทั่วไปของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ในปี 2566 ศพก. หลัก ทั้ง 882 ศูนย์ (แห่ง) จำแนกตามประเภทสินค้าหลักที่ ศพก. ส่งเสริม/ดำเนินการ ออกเป็น 17 ประเภท โดยประเภท ศพก. หลัก ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ข้าว จำนวน 394 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 44.67 รองลงมา คือ ไร่นาสวนผสม/เกษตรผสมผสาน จำนวน 140 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 15.87 และไม้ผล/ไม้ยืนต้นอื่น ๆ จำนวน 60 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 6.8 ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หลัก ปี 2566 จำแนกตามประเภทสินค้าหลัก

สินค้าหลัก	จำนวน (ศูนย์)	ร้อยละ
1. ข้าว	394	44.67
2. มันสำปะหลัง	45	5.10
3. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	7	0.79
4. พืชไร่อื่น ๆ	13	1.47
5. ยางพารา	33	3.74
6. ปาล์มน้ำมัน	43	4.88
7. อ้อยโรงงาน	10	1.13
8. ไม้ผล/ไม้ยืนต้นอื่น ๆ	60	6.80
9. ทูเรียน	23	2.61
10. ลำไย	21	2.38
11. เงาะ	1	0.11
12. มะม่วง	9	1.02
13. มังคุด	26	2.95
14. ไม้ดอก ไม้ประดับ	4	0.45
15. พืชผัก	43	4.88
16. ไร่นาสวนผสม/เกษตรผสมผสาน	140	15.87
17. กิจกรรมเกษตรอื่น ๆ	10	1.13

ที่มา : จากการสำรวจ, ตุลาคม 2565

นอกจากนี้ ยังมีศูนย์เครือข่าย ศพก. ที่ดำเนินงานร่วมกับ ศพก. หลัก ในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ และกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ ในชุมชน จำนวน 13,954 ศูนย์ จำแนกตามประเภทกิจกรรม

หลักของศูนย์เครือข่าย ออกเป็น 23 ประเภท โดยประเภทศูนย์เครือข่าย ศพก. ที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน จำนวน 5,025 ศูนย์ (คิดเป็นร้อยละ 36.01) รองลงมา คือ ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว/ศูนย์ข้าวชุมชน จำนวน 1,229 ศูนย์ (คิดเป็นร้อยละ 8.81) และศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) จำนวน 1,217 ศูนย์ (คิดเป็นร้อยละ 8.72) ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ศูนย์เครือข่าย ปี 2566 จำแนกตามประเภทกิจกรรมหลัก

ประเภท	จำนวน (ศูนย์)	ร้อยละ
1. ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)	1,217	8.72
2. ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศคปช.)	734	5.26
3. ศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการดิน	283	2.03
4. ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	665	4.77
5. ศูนย์เรียนรู้ด้านปศุสัตว์	646	4.63
6. ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว/ศูนย์ข้าวชุมชน	1,229	8.81
7. ศูนย์เรียนรู้ด้านพืชไร่	396	2.84
8. ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ผล	925	6.63
9. ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ยืนต้น	377	2.70
10. ศูนย์เรียนรู้ด้านแมลงเศรษฐกิจ	119	0.85
11. ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน	160	1.15
12. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	5,025	36.01
13. ศูนย์เรียนรู้ด้านมาตรฐานการผลิตทางการเกษตร	133	0.95
14. ศูนย์เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจเกษตร	57	0.41
15. ศูนย์เรียนรู้ด้านสหกรณ์	109	0.78
16. ศูนย์เรียนรู้ด้านบัญชี	36	0.26
17. ศูนย์เรียนรู้ด้านชลประทาน/การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า	30	0.21
18. ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	174	1.25
19. ศูนย์เรียนรู้ด้านพืชผัก	723	5.18
20. ศูนย์เรียนรู้ด้านหม่อนไหม	62	0.44
21. ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร	687	4.92
22. ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ดอกไม้ประดับ	43	0.31
23. อื่น ๆ	124	0.89

ที่มา : จากเว็บไซต์ <http://alc.doae.go.th>, ตุลาคม 2565

3.2 สภาพทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

ข้อมูลสภาพทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม โครงการ ศพก. ปี 2566 รวมทั้งสิ้นจำนวน 26,479 ราย เป็นเพศชายร้อยละ 44.93 เพศหญิงร้อยละ 55.07 เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 53 ปี ประสบการณ์ทำอาชีพเกษตรเฉลี่ย 24 ปี ระดับการศึกษามากที่สุด คือ ประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 43.74 อาชีพหลักมากที่สุด คือ เกษตรกร ร้อยละ 95.01 รายละเอียดตาม ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

รายการ	หน่วย	จำนวน
1. อายุเฉลี่ย	ปี	53
2. เพศ		
- ชาย	ร้อยละ	44.93
- หญิง	ร้อยละ	55.07
3. ประสบการณ์ทำอาชีพเกษตรเฉลี่ย	ปี	24
4. ระดับการศึกษา		
- ไม่สำเร็จการศึกษา	ร้อยละ	7.73
- ประถมศึกษา	ร้อยละ	43.74
- มัธยมศึกษาตอนต้น	ร้อยละ	16.56
- มัธยมศึกษาตอนปลาย / ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	ร้อยละ	20
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	ร้อยละ	4.66
- ปริญญาตรี	ร้อยละ	6.91
- ปริญญาโท	ร้อยละ	0.37
- ปริญญาเอก	ร้อยละ	0.02
5. อาชีพหลัก		
- เกษตรกร	ร้อยละ	95.01
- รับจ้างภาคเกษตร	ร้อยละ	1.02
- รับจ้างนอกภาคเกษตร	ร้อยละ	0.77
- ทำงานประจำ	ร้อยละ	1.96
- ธุรกิจส่วนตัว	ร้อยละ	1.23

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

3.3 การถือครองที่ดินและระบบชลประทานในพื้นที่ภาคการเกษตร

เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสัมภาษณ์ มีการถือครองที่ดินที่เป็นของตนเอง/คู่สมรส มากที่สุด ร้อยละ 83.31 รองลงมา คือ พื้นที่เช่า ร้อยละ 12.70 ซึ่งพื้นที่ภาคการเกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 77.96 รายละเอียดตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การถือครองที่ดินและระบบชลประทานในพื้นที่ภาคการเกษตร

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. การถือครองที่ดินภาคการเกษตร		
- ตนเอง/คู่สมรส	23,638	83.31
- เช่า	3,603	12.70
- ทำฟรี	1,133	3.99
2. ระบบชลประทานในพื้นที่ภาคการเกษตร		
- ในเขตชลประทาน	5,783	22.04
- นอกเขตชลประทาน	20,457	77.96

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

3.4 การเป็น Smart Farmer

เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ก่อนเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566 มีผู้ที่ผ่านเกณฑ์การเป็น Smart Farmer ร้อยละ 15.81 ภายหลังจากการผ่านการเข้ารับการอบรม มีผู้ที่ผ่านเกณฑ์การเป็น Smart Farmer เพิ่มมากขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 38.07 จากจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566 รายละเอียดตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเป็น Smart Farmer ของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม ทั้งก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. ก่อนเข้ารับการอบรม		
- เป็น Smart Farmer	4,186	15.81
- ไม่เป็น Smart Farmer	22,293	84.19
2. หลังเข้ารับการอบรม		
- เป็น Smart Farmer	10,081	38.07
- ไม่เป็น Smart Farmer	16,398	61.93

หมายเหตุ : ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

3.5 การเป็นสมาชิกแปลงใหญ่

เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ก่อนเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566 มีผู้ที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ ร้อยละ 37.41 ภายหลังจากการผ่านการเข้ารับการอบรม มีผู้ที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่เพิ่มมากขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 43.88 จากจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566 รายละเอียดตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม ทั้งก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. ก่อนเข้ารับการอบรม		
- เป็นสมาชิกแปลงใหญ่	9,906	37.41
- ไม่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่	16,573	62.59
2. หลังเข้ารับการอบรม		
- เป็นสมาชิกแปลงใหญ่	11,620	43.88
- ไม่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่	14,859	56.12

หมายเหตุ : ร้อยละ* คัดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ ทั้งก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม สามารถจำแนกตามประเภทกลุ่มสินค้าได้ 11 ประเภท โดยก่อนเข้ารับการอบรม มีเกษตรกรเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ มากที่สุดในกลุ่มสินค้าข้าว ร้อยละ 41.09 รองลงมาคือกลุ่มสินค้าไม้ผล ร้อยละ 18.39 และหลังเข้ารับการอบรม มีเกษตรกรเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ มากที่สุดในกลุ่มสินค้าข้าว รองลงมาคือกลุ่มสินค้าไม้ผล เช่นเดิม รายละเอียดตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566 ทั้งก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม (จำแนกตามประเภทกลุ่มสินค้า)

ประเภทกลุ่มสินค้า	ก่อนการเข้ารับการอบรม		หลังการเข้ารับการอบรม	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. ข้าว	4,143	41.09	4,547	38.66
2. พืชไร่	1,355	13.44	1,675	14.24
3. ไม้ยืนต้น	1,256	12.46	1,307	11.11
4. ผัก/สมุนไพร	963	9.55	1,359	11.55
5. ไม้ผล	1,854	18.39	2,340	19.89
6. หม่อนไหม	1	0.01	1	0.01
7. ไม้ดอกไม้ประดับ	184	1.82	183	1.56

ประเภทกลุ่มสินค้า	ก่อนการเข้ารับการอบรม		หลังการเข้ารับการอบรม	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
9. ประมง	10	0.10	10	0.09
10. แมลงเศรษฐกิจ	206	2.04	208	1.77
11. อื่น ๆ (นาเกลือ)	0	0	0	0
8. ปศุสัตว์	111	1.10	132	1.12

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คัดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว (เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ก่อนเข้ารับการอบรม มีการตอบแบบสัมภาษณ์ 10,083 ราย และเกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่หลังเข้ารับการอบรม มีการตอบแบบสัมภาษณ์ 11,762 ราย)

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

บทที่ 4

ผลการประเมิน

4.1 ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

4.1.1 งบประมาณ

การดำเนินงานโครงการ ศพก. ในปี 2566 มีการดำเนินงาน 6 กิจกรรม ได้แก่

4.1.1.1 พัฒนาศักยภาพของ ศพก. และศูนย์เครือข่าย เพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน และเป็นสถานที่ให้บริการข่าวสารและบริการด้านการเกษตร โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา ดังนี้

เป้าหมายหลัก คือ มุ่งเน้น มุ่งเน้นพัฒนา ศพก. ให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย

เป้าหมายรอง สนับสนุน และพัฒนา ศพก. ที่มีศักยภาพและความพร้อม ดังนี้

1) การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมไปใช้ในการดำเนินงานและเรียนรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมถึงการเรียนรู้จากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center)

2) การต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

3) การขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) ประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ดังนี้

1) การพัฒนา ศพก.

2) การพัฒนาศูนย์เครือข่ายอื่นๆ (ยกเว้น ศจช. และ ศตปช.)

4.1.1.2 พัฒนาเกษตรกร ประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ดังนี้

1) พัฒนาประธานศูนย์เครือข่าย จำนวน 8,820 ราย (อำเภอละ 10 ราย)

2) จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ จำนวน 26,460 ราย (อำเภอละ 30 ราย)

4.1.1.3 สนับสนุนการให้บริการของ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ประกอบด้วย กิจกรรม ดังนี้

1) การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่ (Field Day) ทั่วประเทศทั้ง 77 จังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ 1 จุด ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมงานต้องมาจากทุกอำเภอ อย่างน้อยอำเภอละ 30 ราย

2) ประกวด ศพก. ดีเด่น จัดให้มีการประกวด ศพก. ดีเด่น ในทุกระดับ (ระดับจังหวัด เขต และประเทศ) โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.1.1.4 บริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน

- 1) ประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ทุกระดับ (ประเทศ เขต จังหวัด และอำเภอ)
- 2) พัฒนาประธาน ศพก. เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ผู้ประกอบการด้านเกษตร
- 3) ส่งเสริมการพัฒนาแปลงต้นแบบ ศพก. ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ศพก.

4.1.1.5 ติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ศพก. มีการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ศพก. ทุกระดับ (ส่วนกลาง เขต จังหวัด)

4.1.1.6 พัฒนาศูนย์เครือข่าย (ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)) โดยพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศจช. และ ศดปช. ให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกับ ศพก. ประกอบด้วย

- 1) พัฒนาศักยภาพการดำเนินงานและการให้บริการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)
- 2) บริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)
- 3) พัฒนาศูนย์เครือข่ายและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการจัดการดินและปุ๋ย
- 4) พัฒนาศักยภาพการให้บริการคลินิกพืชสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย
- 5) ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการพัฒนาศูนย์เครือข่าย

โดยในภาพรวมกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินงานทั้ง 6 กิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 88,312,400 บาท มีการเบิกจ่ายงบประมาณ 87,807,962 บาท คิดเป็นร้อยละ 99.43 ของงบที่ได้รับจัดสรร (รายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ ณ วันที่ 30 กันยายน 2566) รายละเอียดตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการฯ ปี 2566

หน่วยงาน	งบประมาณ (บาท)		
	ได้รับจัดสรร	เบิกจ่าย	ร้อยละ
กรมส่งเสริมการเกษตร	88,312,400	87,807,962	99.43

ที่มา : ระบบรายงานผลการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2566

4.1.2 หน่วยงาน/บุคลากร

การดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อน ศพก. ให้มีความพร้อมในการให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกร มีการประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการสนับสนุนการพัฒนาตามบทบาทของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งมีหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา ศพก. ประกอบด้วย กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมหม่อนไหม กรมชลประทาน กรมฝนหลวงและการบินเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้าร่วมบูรณาการในการพัฒนา ศพก. ได้แก่ กระทรวงพลังงาน (สำนักงานพลังงานจังหวัด) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล) กระทรวงมหาดไทย (กรมการพัฒนาชุมชน) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ทั้งนี้ ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตร มีหน่วยงานส่วนกลางที่รับผิดชอบงานโครงการ ศพก. ปี 2566 ร่วมกัน 2 หน่วยงาน ได้แก่ กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร และกองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย ร่วมกับหน่วยงานส่วนภูมิภาคภายใต้กรมส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ศูนย์ปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ทั่วประเทศ

4.1.3 หลักสูตรการเรียนรู้

การดำเนินงานในปี 2566 ศพก. ได้กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนด้วย โมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) และความรู้ เทคโนโลยีจากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center) มาถ่ายทอดสู่เกษตรกรตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นประเด็นหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต) ประกอบด้วย หลักสูตรหลัก หลักสูตรบังคับ และหลักสูตรเสริม ดังนี้

4.1.3.1 หลักสูตรหลัก ได้แก่ การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต/การจัดการมาตรฐานการผลิต การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช การแปรรูป/การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การจัดการด้านการตลาด ความรู้ด้านการเกษตรทั่วไป เช่น ทางเลือกในการผลิตตามความต้องการของชุมชน การผลิตตามกิจกรรมแปลงใหญ่ เป็นต้น

4.1.3.2 หลักสูตรบังคับ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม และการจัดทำบัญชีครัวเรือน

4.1.3.3 หลักสูตรเสริม เช่น การบริหารจัดการกลุ่ม/สหกรณ์ การจัดทำแผนการเกษตร การใช้ นวัตกรรมรู้คุณค่า อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน

4.2 กิจกรรม (Activities)

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในส่วนที่กองวิจัยและพัฒนา งานส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบ มีกิจกรรมหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ เพื่อมุ่งเป้าไปสู่การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ทั้งความรู้ในด้านวิชาการ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การตลาด การแปรรูป ฯลฯ ตลอดจนการเชื่อมโยง การถ่ายทอดความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรมการเกษตร จากศูนย์ AIC (Agritech and Innovation Center) มาถ่ายทอดสู่เกษตรกรตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำอาชีพเกษตรต่อไป โดยกำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 2 ครั้ง ณ ศพก. หรือ ศูนย์เครือข่าย และให้มีการศึกษาดูงาน

จำนวน 1 ครั้ง ณ สถานที่ที่มีองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสมหรือประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) ซึ่งมีเกษตรกรผู้นำที่ผ่านการอบรมดังกล่าว รวมทั้งสิ้นจำนวน 26,479 ราย จากทั่วประเทศ (ข้อมูลจากการประมวลผลจากแบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566)

4.3 ผลผลิต (Outputs)

4.3.1 เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

ในปี 2566 มีเกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ โดยการเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ในกิจกรรมพัฒนาเกษตรกร กิจกรรมย่อย จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ จำนวนทั้งสิ้น 26,479 ราย มากกว่าเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ที่ อำเภอละ 30 ราย จากทั่วประเทศ (จำนวน 26,460 ราย) รายละเอียดตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566

รายการ	เป้าหมายเกษตรกร (ราย)	เกษตรกรเข้ารับการอบรม (ราย)
1. สสก. ที่ 1 จังหวัดชัยนาท	2,340	2,343
2. สสก. ที่ 2 จังหวัดราชบุรี	1,860	1,863
3. สสก. ที่ 3 จังหวัดระยอง	2,190	2,192
4. สสก. ที่ 4 จังหวัดขอนแก่น	9,660	9,662
5. สสก. ที่ 5 จังหวัดสงขลา	4,530	4,539
6. สสก. ที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่	5,880	5,880

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2566

4.3.2 สถานที่จัดกระบวนการเรียนรู้และดูงาน

ในปี 2566 กิจกรรมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ กำหนดให้ดำเนินการ 3 ครั้ง โดยให้เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 2 ครั้ง ณ ศพก. หรือ ศูนย์เครือข่าย และให้มีการศึกษาดูงาน จำนวน 1 ครั้ง ณ สถานที่ที่มีองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสมหรือประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) รายละเอียดตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สถานที่จัดกระบวนการเรียนรู้และดูงานของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. จัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 1		
- ศพก. หลัก	7,655	28.91
- ศูนย์เครือข่าย	12,569	47.47
- อื่นๆ*	6,255	23.62

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 2		
- ศพก. หลัก	6,653	25.13
- ศูนย์เครือข่าย	13,900	52.49
- อื่นๆ*	5,926	22.38
3. ครูงาน		
- ศพก. หลัก	2,969	11.21
- ศูนย์เครือข่าย	11,511	43.47
- อื่นๆ*	11,999	45.32

หมายเหตุ : 1. ร้อยละ* คัดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

2. อื่นๆ* เช่น ที่ทำการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแปลงใหญ่ ตลาดเกษตรกร หน่วยงานราชการ และบริษัทภาคเอกชน เป็นต้น

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4 ผลลัพธ์ (Outcomes)

4.4.1 การนำความรู้ไปปฏิบัติ

เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรม โครงการ ศพก. ปี 2566 จำนวน 26,479 ราย มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการจัดกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. ไปปฏิบัติ ร้อยละ 96.72 รายละเอียดตามตารางที่ 11 ตารางที่ 11 การนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. ได้นำไปปฏิบัติ	25,611	96.72
2. ไม่ได้นำไปปฏิบัติ	868	3.28

หมายเหตุ : ร้อยละ* คัดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

จำแนกตามรายวิชาที่เกษตรกรมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการจัดกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. (จัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 2 ครั้ง และศึกษาดูงาน จำนวน 1 ครั้ง) ไปปฏิบัติ จำนวน 25,611 ราย ดังนี้ หลักสูตรหลักที่มีการนำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ การลดต้นทุนการผลิต ร้อยละ 78.98 หลักสูตรบังคับที่มีการนำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ เศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 75.27 หลักสูตรเสริมที่มีการนำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า ร้อยละ 35.13 และจากการศึกษาดูงาน เกษตรกรร้อยละ 90.62 มีการนำความรู้ไปปฏิบัติ รายละเอียดตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 รายวิชาและผลที่ได้รับจากการนำไปปฏิบัติ

วิชา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*	การนำไปปฏิบัติ (ร้อยละ**)		ผลจากการนำไปปฏิบัติ (ร้อยละ***)				
			ใช้ทั้งหมด	ใช้บางส่วน	ดี	พอใช้	ไม่ดี	รอผล	
1. หลักสูตรหลัก									
1.1 การลดต้นทุน	20,227	78.98	37.18	62.82	59.76	22.42	0.28	17.55	
1.2 การเพิ่มผลผลิต	13,453	52.53	39.72	60.28	50.28	29.89	0.37	19.46	
1.3 พัฒนาคุณภาพผลผลิต/มาตรฐานการผลิต	12,235	47.77	38.17	61.83	51.39	29.20	0.50	18.90	
1.4 การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช	19,589	76.49	38.84	61.16	59.85	26.08	0.67	13.40	
1.5 การแปรรูป/การเพิ่มมูลค่าผลผลิต	5,889	22.99	30.33	69.67	37.92	39.68	1.90	20.50	
1.6 การจัดการด้านการตลาด	7,307	28.53	29.08	70.92	44.49	38.05	0.96	16.50	
1.7 ความรู้ด้านการเกษตรทั่วไป	10,142	39.60	40.15	59.85	53.56	29.06	0.47	16.91	
2. หลักสูตรบังคับ									
2.1 เกษตรทฤษฎีใหม่	14,328	55.94	30.30	69.70	51.67	26.51	0.65	21.18	
2.2 เศรษฐกิจพอเพียง	19,277	75.27	38.32	61.68	62.12	23.13	0.38	14.37	
2.3 เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	15,426	60.23	39.56	60.44	57.31	23.27	0.30	19.13	
2.4 การจัดทำบัญชีครัวเรือน	11,378	44.43	28.57	71.43	47.71	37.43	0.83	14.03	
3. หลักสูตรเสริม									
3.1 การบริหารจัดการกลุ่ม/สหกรณ์	6,690	26.12	35.11	64.89	46.43	26.22	1.11	26.25	
3.2 การจัดทำแผนการเกษตร	6,459	25.22	35.97	64.03	54.34	28.46	1.22	15.98	
3.3 การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า	8,998	35.13	40.13	59.87	58.68	25.79	0.71	14.81	
3.4 อาชีพเสริมเพิ่มรายได้	6,799	26.55	28.27	71.73	50.73	22.12	1.85	25.30	
3.5 อื่นๆ*	2,532	9.89	30.69	69.31	37.36	24.13	3.63	34.87	
4. การดูงาน	23,209	90.62	28.66	71.34	43.43	24.77	1.09	30.71	

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

- ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่นำไปปฏิบัติ จำนวน 25,611 ราย
- ร้อยละ** คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าวตามรายวิชา
- ร้อยละ*** คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าวตามรายวิชา
- อื่นๆ* เช่น BCG Model การจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การปรับตัวกับสถานการณ์

เกษตรยุคใหม่ การทำเกษตรแบบปลอดภัยเป็นต้น

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.2 การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

จากจำนวนเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้นจำนวน 26,479 ราย คิดว่าความรู้ที่ได้รับจากการเข้ารับการจัดการกระบวนการเรียนรู้โครงการ ศพก. ปี 2566 มีประโยชน์ทั้งกับตนเองและชุมชน จำแนกตามชนิดสินค้าหลักใน ศพก. โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าความรู้เรื่องข้าวเป็นประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 54.52 รองลงมาคือความรู้เรื่องพืชผัก ร้อยละ 25.54 และความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่/ไร่นาสวนผสมเป็นประโยชน์ ร้อยละ 25.34 รายละเอียดตามตารางที่ 13

- หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ
2. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย
 3. อื่น* เช่น บุก สมุนไพร เป็นต้น
 4. อื่น** เช่น สุกร หมูป่า เป็ด กบ ชันโรง ตักแตน เป็นต้น
 5. ประเด็นความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์
 - 1* คือ แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่/เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม
 - 2* คือ บัญชีครัวเรือน
 - 3* คือ การลดต้นทุน
 - 4* คือ การเพิ่มผลผลิต
 - 5* คือ การพัฒนาคุณภาพผลผลิต/การจัดทำมาตรฐานการผลิต
 - 6* คือ การจัดการด้านการตลาด
 - 7* คือ การแปรรูป/การเพิ่มมูลค่าผลผลิต
 - 8* คือ การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช
 - 9* คือ การผลิตสารชีวภัณฑ์/ฮอร์โมนพืช
 - 10* คือ การปรับปรุงบำรุงดิน/การวิเคราะห์ดิน/การทำปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน/ปุ๋ยชีวภาพ
 - 11* คือ อาชีพเสริมเพิ่มรายได้
 - 12* คือ อื่นๆ (ระบุ)

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.3 การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ด้านเกษตรของเกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรม

1) การได้รับรองผลผลิตมาตรฐานสินค้าเกษตร เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. โดยมีเกษตรกร จำนวน 3,356 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.75 ได้รับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น ผลการได้รับรองผลผลิตมาตรฐานสินค้าเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมโครงการมากที่สุดคือ Good Agricultural Practices (GAP) ร้อยละ 17.71 รองลงมา คือ มาตรฐานอินทรีย์ ร้อยละ 3.87 รายละเอียดตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 การได้รับรองผลผลิตมาตรฐานสินค้าเกษตรที่เปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมโครงการ

รายการ	จำนวนเกษตรกร (ร้อยละ*)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
ไม่มี	85.50	75.83
GAP	10.67	17.71
เกษตรอินทรีย์	2.20	3.87
PGS	1.48	1.93
GMP	0.06	0.12
ฮาลาล	0.02	0.16

รายการ	จำนวนเกษตรกร (ร้อยละ*)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)	0.18	0.8
อื่นๆ*	0.43	1.40

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

3. อื่นๆ* เช่น มาตรฐาน GI, มาตรฐาน Iso 9001, มาตรฐาน KOS (Korat Organic Standard)

มาตรฐาน ออ. เป็นต้น

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

2) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก.

โดยมีเกษตรกร จำนวน 9,268 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.42 มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตเพิ่มมากขึ้น โดยมีช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นในทุกช่องทาง รายละเอียดตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตที่เปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมโครงการ

รายการ	จำนวนเกษตรกร (ร้อยละ*)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
จัดจำหน่ายเองบนพื้นที่ของท่าน	39.58	43.37
ตลาดในท้องถิ่น	41.15	52.35
โรงสี/พ่อค้าคนกลาง	52.28	52.93
สหกรณ์	4.64	9.01
ช่องทางออนไลน์	3.40	15.67
อื่นๆ*	3.31	5.66

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

3. อื่นๆ* เช่น Tesco Lotus, ตลาด Modern Trade, Top Supermarket เป็นต้น

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

3) การใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก.

โดยมีเกษตรกร จำนวน 14,282 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.91 ใช้ปุ๋ยเคมีลดลง และมีเกษตรกร จำนวน 8,358 ราย คิดเป็นร้อยละ 46 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้น รายละเอียดตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 การใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ที่เปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมโครงการ

รายการ	ปริมาณการใช้ (กก.)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
1. การใช้ปุ๋ยเคมี		
- ปริมาณปุ๋ยเคมีที่ใช้ (เฉลี่ย)*	843.03	724.58
- มูลค่าปุ๋ยเคมีที่ใช้ (เฉลี่ย)*	20,792.16	17,691.15
2. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์		
- ปริมาณปุ๋ยอินทรีย์ที่ใช้ (เฉลี่ย)*	1,532	1,890.17
- มูลค่าปุ๋ยอินทรีย์ที่ใช้ (เฉลี่ย)*	6,747.70	7,737.66

หมายเหตุ : เฉลี่ย* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4) การใช้สารเคมีและสารชีวภาพ เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก.

โดยมีเกษตรกร จำนวน 7,966 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.85 ใช้สารเคมีลดลง และมีเกษตรกร จำนวน 6,706 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.43 ใช้สารชีวภาพเพิ่มขึ้น รายละเอียดตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 การใช้สารเคมีและสารชีวภาพที่เปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมโครงการ

รายการ	ปริมาณการใช้ (ลิตร)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
1. การใช้สารเคมี		
- ปริมาณสารเคมีที่ใช้ (เฉลี่ย)*	60.90	51.41
- มูลค่าสารเคมีที่ใช้ (เฉลี่ย)*	6,309.35	5,522.65
2. การใช้สารชีวภาพ		
- ปริมาณสารชีวภาพที่ใช้ (เฉลี่ย)*	64.33	123.43
- มูลค่าสารชีวภาพที่ใช้ (เฉลี่ย)*	938.25	1,250.14

หมายเหตุ : เฉลี่ย* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.4 การแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร

ความรู้ที่ได้จากการอบรมมีการนำมาแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรได้บางส่วน ร้อยละ 71.07 แก้ไขไม่ได้ ร้อยละ 16.85 และแก้ไขได้ทั้งหมด ร้อยละ 12.08 รายละเอียดตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 การนำความรู้จากการอบรมมาแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
เกษตรกรที่นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร	20,663	
- แก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด	2,496	12.08
- แก้ไขได้บางส่วน	14,686	71.07
- แก้ไขปัญหาไม่ได้	3,481	16.85

หมายเหตุ : 1. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว จำนวน 20,663 ราย
ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.5 รายได้

เปรียบเทียบรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนของเกษตรกรผู้นำก่อนและหลังเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. โดยมีเกษตรกร จำนวน 10,864 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.57 มีรายรับครัวเรือนเพิ่มขึ้น และเกษตรกร จำนวน 11,846 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.71 มีรายจ่ายครัวเรือนลดลง รายละเอียดตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 รายรับ-รายจ่ายครัวเรือนที่เปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

รายการ	รายรับ-รายจ่าย (บาท)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
1. รายรับครัวเรือน		
- รายรับครัวเรือน (เฉลี่ย)*	45,519.03	49,129.53
** รายรับครัวเรือนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 3,610.50 บาท/เดือน (ร้อยละ 7.93) **		
2. รายจ่ายครัวเรือน		
- รายจ่ายครัวเรือน (เฉลี่ย)*	23,905.49	22,704.12
** รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยลดลง 1,201.37 บาท/เดือน (ร้อยละ 5.03) **		

หมายเหตุ : เฉลี่ย* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

เปรียบเทียบรายรับ-รายจ่าย (เฉพาะภาคการเกษตร) ของเกษตรกรผู้นำก่อนและหลังเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. โดยมีเกษตรกร จำนวน 12,627 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.44 มีรายรับ (เฉพาะภาคการเกษตร) เพิ่มขึ้น และเกษตรกร จำนวน 14,167 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.48 มีรายจ่าย (เฉพาะภาคการเกษตร) ลดลง รายละเอียดตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 รายรับ-รายจ่าย (เฉพาะภาคการเกษตร) ที่เปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

รายการ	รายรับ-รายจ่าย (บาท)	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
1. รายรับ (เฉพาะภาคการเกษตร)		
- รายรับเฉพาะภาคการเกษตร (เฉลี่ย)*	74,506.02	80,859.39
** รายรับเฉพาะภาคการเกษตรเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 6,353.37 บาท/เดือน (ร้อยละ 8.53) **		
2. รายจ่าย (เฉพาะภาคการเกษตร)		
- รายจ่ายเฉพาะภาคการเกษตร (เฉลี่ย)*	29,759.62	27,382.47
** รายจ่ายเฉพาะภาคการเกษตรเฉลี่ยลดลง 2,377.15 บาท/เดือน (ร้อยละ 7.99) **		

หมายเหตุ : เฉลี่ย* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.6 การใช้บริการของ ศพก.

เกษตรกรผู้นำที่ผ่านการเข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ในกิจกรรมพัฒนาเกษตรกร กิจกรรมย่อย จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ จำนวนทั้งสิ้น 26,479 ราย มากกว่าเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ที่ อำเภอละ 30 ราย จากทั่วประเทศ (26,460 ราย) โดยมีการเข้ามาใช้บริการ ศพก. เฉลี่ย 4 ครั้ง/ปี ด้วยเหตุผลมาเข้ารับการอบรมเกษตรกรผู้นำ มากที่สุด ร้อยละ 90.70 มาใช้บริการเฉลี่ย 2 ครั้ง/ปี เหตุผลที่มาใช้บริการ ศพก. รองลงมา คือ มาศึกษา/เรียนรู้จากแปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ ฯ ร้อยละ 63.86 มาใช้บริการเฉลี่ย 2 ครั้ง/ปี รายละเอียดตามตารางที่ 21

ตารางที่ 21 การใช้บริการ ศพก. ของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*	การใช้บริการเฉลี่ย* (ครั้ง/ปี)
เข้ารับการอบรมเกษตรกรผู้นำ	24,016	90.70	2
ศึกษา/เรียนรู้จากแปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้	16,910	63.86	2
ขอรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร	11,779	44.48	3
เข้าร่วมงาน Field day	11,436	43.19	1
ขอรับบริการด้านการเกษตร	7,594	28.68	2
ขอปัจจัยการผลิต	5,452	20.59	2
ขอรับคำปรึกษาด้านการเกษตร	5,432	20.51	2
อื่นๆ*	747	2.82	3

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

3. การใช้บริการเฉลี่ย* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว

4. อื่นๆ* เช่น การขอรับพันธุ์ไม้ พันธุ์ปลา การเข้าร่วมการประชุมต่างๆ การขึ้นทะเบียนเกษตรกร เป็นต้น

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.7 ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บริการ ศพก.

เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรม มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการ ศพก. โดยประเด็นที่พึงพอใจมากที่สุด คือ องค์กรความรู้ของประธาน ศพก.และทีมงาน รองลงมา คือ วิทยากรภายนอกที่มาถ่ายทอดความรู้ใน ศพก. และหลักสูตรที่กำหนดตรงกับความต้องการของเกษตรกร ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการใช้บริการ ศพก.

ประเด็นความพึงพอใจ	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1. ศาลาเรียนรู้/สถานที่เรียนรู้/อาคารเรียนรู้	4.22	มาก
2. ห้องน้ำ	3.80	ปานกลาง
3. ฐานเรียนรู้/แปลงเรียนรู้	4.15	มาก
4. องค์กรความรู้ของประธานศูนย์และทีมงาน	4.37	มาก
5. หลักสูตรที่กำหนดตรงกับความต้องการของเกษตรกร	4.25	มาก
6. รูปแบบการถ่ายทอด	4.15	มาก
7. วิทยากรภายนอกในการถ่ายทอดความรู้	4.36	มาก
8. การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้	4.23	มาก

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คิดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26,479 ราย

3. ระดับความพึงพอใจ

5 = มากที่สุด

4 = มาก

3 = ปานกลาง

2 = น้อย

1 = น้อยที่สุด

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.8 การจะกลับมาใช้บริการ ศพก. อีกในอนาคต

เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะกลับมาใช้บริการ ศพก. อีกในอนาคต ร้อยละ 95.65 และไม่กลับมาใช้บริการอีก ร้อยละ 4.35 รายละเอียดตามตารางที่ 23

ตารางที่ 23 การใช้บริการ ศพก. อีกรุ่นอนาคต

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ*
1. กลับมาใช้บริการ	25,326	95.65
- เข้ารับการอบรมเกษตรกรผู้นำ	10,238	40.42
- ศึกษา/เรียนรู้จากแปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้	17,939	70.83
- ขอรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร	15,460	61.04
- เข้าร่วมงาน Field day	12,623	49.84
- ขอรับบริการด้านการเกษตร	8,327	32.88
- ขอปัจจัยการผลิต	6,733	26.59
- ขอรับคำปรึกษาด้านการเกษตร	7,006	27.66
- อื่นๆ	184	0.73
2. ไม่กลับมาใช้บริการ	1,153	4.35
- ไม่มีอะไรใหม่ที่น่าสนใจ	58	5.03
- ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้	34	2.95
- อยู่ไกล/เดินทางไม่สะดวก	611	52.99
- อื่นๆ	59	5.12

หมายเหตุ : 1. เกษตรกร 1 ราย สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2. ร้อยละ* คัดจากฐานจำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อดังกล่าว (เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมจะกลับมาใช้บริการ ศพก. อีกรุ่นอนาคต จำนวน 25,326 ราย และไม่กลับมาใช้บริการอีก จำนวน 1,153 ราย)

ที่มา : แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำที่เข้ารับการอบรมโครงการ ศพก. ปี 2566, มีนาคม 2567

4.4.9 ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงาน

เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมให้ข้อคิดเห็นปัญหา อุปสรรคในการอบรม ณ ศพก./ศูนย์เครือข่ายสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1) ด้านสถานที่

- ขาดความพร้อมในการเป็นจุดเรียนรู้ ได้แก่ อาคารเรียนรู้ สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ในการถ่ายทอดความรู้ ฐานเรียนรู้ยังไม่มีความพร้อม เป็นต้น
- สถานที่อยู่ไกล เดินทางเข้าถึงลำบาก มีปัญหาถนนดินเป็นโคลนช่วงฤดูฝนทำให้เดินทางลำบาก รถสาธารณะเข้าไม่ถึง เป็นต้น
- ไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้เครื่องปั่นไฟเป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง
- ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต

2) ด้านหลักสูตรการอบรม

- บางศพก./ศูนย์เครือข่ายเป็นหลักสูตรเดิม ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการอบรม ทำให้ไม่น่าสนใจ
- การอบรมขาดความต่อเนื่อง บางครั้งหาเวลาอบรมที่ตรงกันลำบาก ไม่ได้รับความสะดวก
- ขาดงบประมาณ/แหล่งทุน ในการสนับสนุนอุปกรณ์/เทคโนโลยีในการสาธิต ทำให้ไม่เห็นของจริง

3) ด้านบุคคล

- เกษตรกรมักไม่ค่อยมีเวลาอบรม เนื่องจากต้องทำกิจการงาน บางครั้งการอบรมนี้ตัวเวลาตรงกันยาก
- ประธานศพก./ศูนย์เครือข่ายไม่ค่อยมีเวลาในการอยู่ประจำศูนย์ พบปะเพื่อสอบถามเรื่องต่างๆ ไม่ได้รับความสะดวก
- เจ้าหน้าที่ขาดการติดตามผลการอบรม ทำให้อาจไม่ได้รับข้อเสนอปัญหา อุปสรรค การดำเนินงาน

4.4.10 ข้อเสนอแนะการดำเนินงานโครงการ

เกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมให้ข้อคิดเห็นสิ่งที่ควรปรับปรุง และข้อเสนอแนะในการอบรม ณ ศพก./ศูนย์เครือข่าย สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ปรับปรุงอาคาร/สถานที่เรียนรู้/อุปกรณ์การเรียนรู้ ให้มีความพร้อม เช่น ขยายที่ให้ผู้เข้ามามีอบรมสามารถจอดรถได้มากขึ้น ติดตั้งพัดลม/เครื่องปรับอากาศ การจัดสถานที่อบรมให้ถูกสุขลักษณะ เช่น การอบรมแปรรูปควรอยู่ห่างจากกองมูลไก่ เป็นต้น
2. ปรับปรุงสื่อ โสตทัศนูปกรณ์ และอุปกรณ์การเรียนรู้ให้ใช้งานได้ มีความพร้อม และควรสนับสนุนวัสดุฝึกอบรมให้เกษตรกรสามารถทดลองปฏิบัติด้วยตนเองได้
3. ปรับปรุงฐานเรียนรู้ให้มีเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆ มีความหลากหลาย
4. ควรปรับปรุงหลักสูตรการอบรม รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ให้มีความน่าสนใจ ทันต่อสถานการณ์ และเพิ่มการฝึกปฏิบัติจริงในหลักสูตรการอบรมให้มากขึ้น
5. ควรบรรจุหลักสูตรต่อยอดและนำไปใช้ได้จริง เช่น การตลาดต่างๆ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มโอกาสการจำหน่ายสินค้า เป็นต้น
6. ควรสนับสนุนสัญญาณอินเทอร์เน็ตให้เกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้สามารถสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้ด้วยตนเอง
7. ควรปรับช่วงเวลาการอบรมให้สอดคล้องกับช่วงเวลาทำการเกษตร โดยไม่กระทบกับเวลาดำเนินงานของเกษตรกรมากเกินไป
8. ควรสนับสนุนงบประมาณที่เป็นครุภัณฑ์ให้แก่ ศพก./ศูนย์เครือข่าย ศพก.
9. ควรจัดสถานที่ที่เหมาะสมแก่เกษตรกรที่เป็นมุสลิมอย่างเหมาะสมตามสมควร
10. ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพ และสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร

Department of Agricultural Extension

